

Geen schade te zien op ooghoogte

Stevige grasmatt mindert schade door aaltjes

Kale plekken in het grasland, het afsterven van kiemplanten, een achterblijvende groei en vergeling. Hoewel aaltjes bekend zijn van onder andere de teelt van aardappels en uien, wordt er ook steeds vaker schade door aaltjes in grasland zichtbaar. Hoe komt dit en hoe groot is het probleem eigenlijk?

TEKST QUINTEN VAN OOIJEN

‘Een onderschat probleem’, zo noemt Tom Niehof, productmanager bij Barenburg, de aanwezigheid van aaltjes in grasland. Steeds vaker ziet hij schade aan de grasmatt als gevolg van deze kleine wormpjes en krijgt hij er vragen over van melkveehouders. ‘In slechts drie jaar tijd is het probleem veel groter geworden en het blijft groter worden als er niks aan wordt gedaan’, stelt hij.

Een aaltje, ook wel een nematode genoemd, is een microscopisch klein wormpje dat van nature in de grond zit. Aaltjes komen volgens Egbert Schepel, projectleider nematologie bij onafhankelijke onderzoeksinstituut HLB, in ieder perceel voor, zelfs een paar duizend per 100 milliliter grond (tabel 1). ‘Een gezonde bodem heeft veel aaltjes. Ze eten bacteriën en schimmels en zetten die om in voe-

Vanuit de lucht is er wel schade te zien

dingsstoffen die voor de plant opneembaar zijn’, legt hij uit. ‘Tussen die goede aaltjes kunnen echter ook schadelijke aaltjes zitten, zoals het grascysteaaaltje’, vervolgt hij. Schadelijke aaltjes leven op en in de wortels van planten, zoals gras, en voeden zich hiermee. Doordat ze wortelcellen aanpakken en leegzuigen of de wortels zelfs binnendringen, ontstaat er schade en wordt de plant gevoeliger voor droogte, nutriëntengebrek en aantasting door ziekten. Het gevolg hiervan is opbrengstderving.

In bestaand grasland dat vanaf het begin af aan goed ontwikkeld is, vormen aaltjes niet direct een probleem. ‘Zeker als het gras een diepe beworteling heeft, kan het heel veel aaltjes aan’, stelt Schepel. Bovendien kunnen er zich in de jaren dat er grasland staat grote aantallen aaltjes onder het gras opbouwen. Wordt er dan een keer opnieuw ingezaaid, dan vormen aaltjes volgens Schepel een

gevaar. Hij vertelt dat herinzaai de meest risicovolle periode is, omdat de kiemplantjes heel gevoelige en kleine worteltjes hebben.

Bemesting en vocht steuntje in de rug

Johnny Visser, onderzoeker bij Wageningen University & Research, is het met Schepel eens. Samen met een aantal veredelaars van grassen doet hij onderzoek naar aaltjes in grasland. Het inzaaien van gras onder goede omstandigheden is belangrijk om de schade door aaltjes aan de grasmat te beperken. ‘Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan’, geeft Visser toe.

Volgens Niehof ligt de basis van een goede herinzaai bij de bemesting. Zorgen dat de planten vitaal zijn is volgens hem erg belangrijk. ‘De bodem moet in staat zijn om bij de herinzaai van gras te starten met voldoende nutriën-

Tabel 1 – Aantal plantparasitaire nematoden (aantal per 100 ml grond) in plekken met een goede en met een slechte gewasstand op twee opnieuw ingezaaide graslandpercelen (27 oktober 2022, bemonstering door Barenbrug)

perceel	plek (gewasstand)	meloidogyne naasi	pratylenchus penetrans	pratylenchus crenatus	pratylenchus neglectus	trichoderidae	paratrichodorus pachydermus	trichodorus similis	tylenchorhynchus spp
Moergestel	goed	1	141	0	229	0	0	0	30
	slecht	0	357	0	153	95	95	0	85
Molenschot	goed	10	245	350	0	12	6	6	60
	slecht	1	322	413	0	145	126	19	80

Egbert Schepel:

'Als melkveehouder zou ik gaan voor een zo goed mogelijke opstartfase van het jonge gras, waardoor je voor jaren een goede grasmatt hebt'

ten, mineralen en voldoende vocht. Bij het kiem- en vestigingsproces moet de plant gestimuleerd worden om door te groeien en vitaal genoeg te blijven om bij aantasting alsnog genoeg vocht en nutriënten op te kunnen nemen', legt Niehof uit.

'Door de nieuwe mestwetgeving zijn melkveehouders echter gebonden aan kalenderdagen die niet altijd overeenkomen met de praktijk. Hierdoor is de voeding in de grond tegenwoordig bij herinzaai simpelweg vaak op, waardoor de grasplantjes minder vitaal zijn en de schade die door aaltjes ontstaat, groter is', vervolgt hij. Niehof raadt daarom aan al in het voorjaar in te calculeren dat de jonge kiemplantjes bemest moeten worden.

Ook later inzaaien kan volgens Niehof de schade beperken. 'Eind september, begin oktober zakt de bodemtemperatuur weer. Hoe lager de temperatuur, hoe minder actief aaltjes zijn. Dit is dan ook een geschiktere tijd om te zaaien.' Bovendien hebben aaltjes volgens Visser vocht nodig om te kunnen overleven. Als het droger wordt, gaan ze de wortels van de plant in of kruipen ze weg naar diepere en vochtigere grondlagen op zoek naar vocht. Planten zijn vitaler door voldoende vocht in de grond, waardoor ze grotere aantallen aaltjes aankunnen.

Schepel vertelt dat de grassoort eveneens invloed heeft op de schade die door aaltjes ontstaat. 'Aaltjes kunnen zich op sommige grassoorten veel beter vermeerderen of meer schade aanrichten dan op andere soorten. Verschillende grassoorten hebben andere wortelstelsels en andere manieren van groeien. Zo zien we dat er bij Italiaans raaigras sneller schade ontstaat dan bij rietzwenk. Rietzwenk heeft namelijk een beter wortelstelsel, maar een veel tragere ontwikkeling, legt Schepel uit. Visser raadt aan om de website aaltjesschema.nl te gebruiken. 'Hierop kan een melkveehouder zien welke aaltjes zich op bepaalde grassoorten goed of slecht kunnen vermeerderen en welke schade ze kunnen veroorzaken. Helaas is de informatie nog wel beperkt. Er is nog niet veel onderzoek naar gedaan', licht hij toe.

Vruchtwisseling essentieel

Naast minder bemesting is volgens Niehof onder andere derogatie een factor die de afgelopen jaren voor meer aaltjes heeft gezorgd. 'In het verleden werd er meer gerouleerd met gewassen zoals mais. Door onder meer derogatie telen veel melkveehouders nu voor 80 procent grasland, waardoor er meer gras op gras wordt toegepast', vertelt hij. Terwijl blijvend grasland positief is voor onder meer het organischestofgehalte en de CO₂-vastlegging in de grond, kan het negatief zijn voor de aaltjespopulatie. Door gras te frequent als gewas terug te laten komen is de kans dat aaltjes schade aanrichten, veel groter. Een aantal aaltjes vermeerdert zich op gras namelijk erg goed, terwijl op sommige andere gewassen aaltjes zich niet kunnen voortplanten. Visser legt uit dat er re-

sistente en tolerante gewassen voor aaltjes zijn die ervoor zorgen dat de aaltjesbesmetting afneemt. Schepel vult aan dat sommige grasaaltjessoorten zich bijvoorbeeld niet vermeerderen op aardappelen, waardoor de aaltjespopulatie vanzelf uitdunt en de schade die zij aanrichten verwaarloosbaar of beperkt is. 'Er zijn echter ook meerdere soorten die zich op aardappels goed kunnen vermeerderen en schadelijk zijn voor gras. Het blijft een puzzel', vult hij aan.

Niettemin is vruchtwisseling volgens Niehof, Visser en Schepel een belangrijke manier om aaltjes die schadelijk zijn voor de herinzaai van grasland, te verminderen. Ze stellen dat er geen andere manier is om de aaltjespopulatie in grasland te verkleinen. Zowel chemische als biologische bestrijding van aaltjes zijn voor gras niet toegelaten. 'In de akkerbouw worden granulaten gebruikt. Dat zijn stofjes die aaltjes een poos verlammen, waardoor het gewas goed kan opgroeien en de kritische periode door kan komen. Voor gras is dit echter nog niet toegelaten', legt Visser uit.

Weet wat er leeft

Om de aaltjespopulatie in grasland te verminderen is het nemen van een grondmonster volgens Schepel de eerste stap. 'Als je weet wat er speelt, kun je er iets aan doen', stelt hij. Zowel Schepel als Niehof en Visser vertellen dat aaltjes vooral voorkomen op zandgronden en in de lichte delen van het perceel, zoals zanderige plekken en stukken met minder organische stof. 'Dit zijn de plekken waar bemonsterd moet worden. Komen hier geen problemen voor, dan zit het met de rest van het perceel over het algemeen ook goed', vertelt Schepel.

Het monster moet op worteldiepte worden genomen, want daar leven de aaltjes. Wordt het monster lager genomen, dan verdunt het monster en is er geen betrouwbare uitslag. De beste tijd voor bemonstering van de grond vindt Schepel het voorjaar, rond mei en juni. 'Dan is er nog genoeg tijd om na te denken over verschillende keuzes om bij te sturen. Het grondmonster moet namelijk eerst worden gestoken, naar het lab en nog worden verwerkt. Er zijn zo vier of vijf weken voorbij voordat de uitslag er is en dan moet daar nog met een adviseur naar worden gekeken.' Schepel raadt aan om de uitslag niet zelf te interpreteren. 'De uitslag is heel specialistisch en met veel Latijnse namen. Je moet dat niet alleen willen doen.'

Aaltjes beheersen is dus een grote puzzel, waarbij veel factoren komen kijken. Er zijn heel veel soorten en ze komen lang niet op elk deel van het perceel evenveel voor. Bovendien is vruchtwisseling in de praktijk niet altijd makkelijk haalbaar voor een melkveehouder. Schepel raadt daarom aan: 'Een zo goed mogelijke opstartfase van jong gras, waardoor je voor jaren een goede grasmatt hebt, daar zou ik als melkveehouder voor gaan.' |